

**Nader onderzoek Heikikker,
Poelkikker en Kleine modder-
kruiper verbindingsszone Wes-
terbroek.**

Nader ecologisch onderzoek Heikikker,
Poelkikker en Kleine modderkruiper ver-
bindingszone Westerbroek.

Status

Definitief

Datum

9 juli 2015

Handtekening

Matthijs Bokje

Inhoud

1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding en doel	5
1.2 Wettelijk kader	5
1.3 Methode	5
1.4 Plangebied	6
1.5 Voorgenomen ontwikkeling	8
2 Resultaten en effecten	9
2.1 Heikikker	9
2.2 Poelkikker	10
2.3 Kleine modderkruiper	11
2.4 Overige waarnemingen	11
3 Conclusie en vervolg	14
4 Literatuur en bronnen	15

1 | Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De provincie Groningen wil nabij Westerbroek een verbindingszone realiseren. De faunapassage moet het Natura 2000-gebied het Zuidlaardermeer verbinden met Midden-Groningen, dat deels binnen Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS) ligt. De passage komt onder de N860 door en zal ook het Winschoterdiep passeren, om vervolgens via huidige natuur en agrarisch land bij de Rijksweg A7 uit te komen. Ter hoogte van de Scharmerplas zal een passage onder de A7 door worden gerealiseerd. De verbindingszone bestaat uit een nieuw te graven slenk op enkele (voormalige) landbouwgronden, dat geschikt is voor de doelsoorten Europese otter en Bever. Daarnaast zal een aantal bestaande sloten worden gedempt. (Bestemmingsplan Faunapassage)

Bij een ecologische quickscan van het gebied op 18 en 19 november 2014 (Buro Bakker, 2014) is gebleken dat Heikikker en Poelkikker bekend zijn in het plangebied en hun aanwezigheid niet op voorhand kon worden uitgesloten in gebiedsdelen waarin inrichtingsmaatregelen zijn voorzien. Ook kon de aanwezigheid van de Kleine modderkruiper in enkele te dempen sloten niet op voorhand worden uitgesloten. De Heikikker en Poelkikker betreffen zwaar beschermde soorten onder de Flora- en faunawet. De Kleine modderkruiper is matig zwaar beschermd. Om het belang van het plangebied voor de zwaar beschermde amfibieën en matig zwaar beschermde Kleine modderkruiper vast te stellen is een nader onderzoek verricht. Daarbij is het naastgelegen natuurgebied bij Westerbroek betrokken om de waarnemingen van een Heikikker en Poelkikker in het plangebied in de juiste context te kunnen plaatsen.

1.2 Wettelijk kader

De Nederlandse natuurwetgeving is gebaseerd op de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. De soortbescherming is hierbij uitgewerkt in de Flora- en faunawet en de gebiedsbescherming in het toetsingskader van Natura 2000 (Natuurbeschermingswet 1998) en Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur, EHS). Deze wet beschermt een aantal veelal zeldzame of kwetsbare planten- en diersoorten. Relevant zijn in het kader van deze quickscan vooral de bepalingen die van toepassing zijn op ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. De Flora- en faunawet is overal in Nederland van toepassing, ongeacht het type of de omvang van de werkzaamheden of activiteiten.

Er worden in de Flora- en faunawet drie verschillende beschermingsniveaus gehanteerd: een lichte, een matige en een zware bescherming. Voor soorten met een lichte bescherming geldt een algehele vrijstelling van de verbodsbepalingen. Bij matig en zwaar beschermde soorten zijn mitigerende maatregelen van toepassing als effecten van de gewenste ontwikkeling niet uitgesloten kunnen worden. Dit betekent dat ontwerp, planning en/of uitvoering afgestemd moeten worden op de beschermde soorten, zodanig dat de functionaliteit van de verblijfplaats van deze soorten behouden blijft. Een ontheffingsprocedure treedt in werking als mitigatie niet mogelijk is.

1.3 Methode

Het nader onderzoek naar amfibieën heeft primair in het plangebied plaats gevonden. Secundair is het natuurgebied Westerbroek bij het onderzoek betrokken, en dan met name de delen die direct

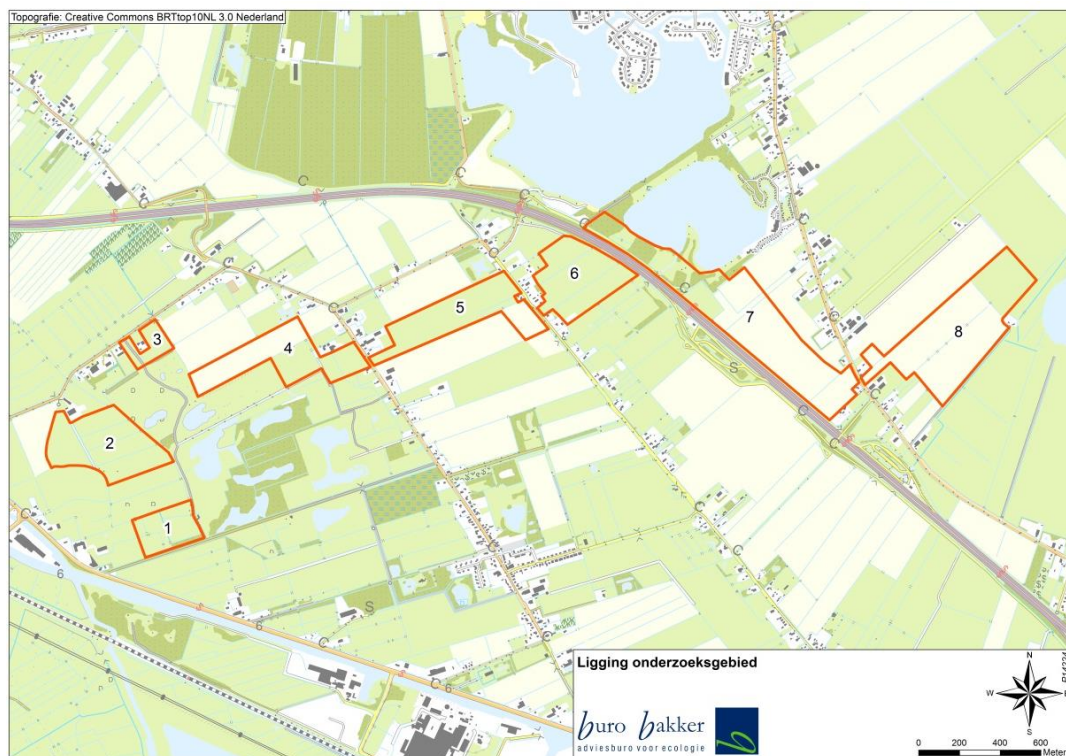
grenzen aan het plangebied. Zoals voorgeschreven in de Soortenstandaard Heikikker is er een aantal bezoeken in de avond gebracht, bij relatief warme (voor de tijd van het jaar), vochtige omstandigheden. Daarbij is geluisterd naar klokkende dieren, aangevuld met zichtwaarnemingen door met een felle lamp in oevers en natte zones te schijnen. Voor de Poelkikker is gewerkt conform de Soortenstandaard Poelkikker. Onderzoek heeft daarbij plaatsgevonden op zonnige dagen, als koren het sterkst zijn. Ten behoeve van de Kleine modderkruiper zijn de sloten eenmalig intensief bemonsterd met een RAVON-type schepnet, conform de Soortenstandaard Kleine modderkruiper. Door te werken conform de Soortenstandaards is juridische houdbaarheid gegarandeerd. Tabel 1 toont de tijden waarop de onderzoeken hebben plaatsgevonden met de geldende weersomstandigheden.

Tabel 1. Omstandigheden veldbezoeken amfibieën en vissen 2015.

Datum	start	eind	Weer	Soort
8 april 2015	19.30	23.00	11 °C, droog, geen wind	Heikikker
14 april 2015	18:10	21.30	15 °C, droog, matige wind	Heikikker
15 mei 2015	11.00	16.00	15 °C, droog, geen wind	Heikikker/Poelkikker
27 mei 2015	9.45	14.00	14 °C, zonnig	Poelkikker/Kleine modderkruiper

1.4 Plangebied

Het gehele gebied van de faunapassage is weergegeven in figuur 1 en bestaat grotendeels uit agrarische percelen tussen het Winschoterdiep aan de zuidkant en de Rijksweg A7 aan de noordkant. Van de acht weergegeven deelgebieden is in deelgebied 2 onderzoek verricht naar de Heikikker en Poelkikker. Deelgebied 1 en 4 zijn onderzocht op de Kleine modderkruiper. Het onderzoeksgebied is gelegen nabij Westerbroek (gemeente Hoogezand-Sappemeer). Het plangebied, uitgezonderd van de agrarische delen, is relatief rijk aan bomen en bomenlanen. Om een goede indruk van de activiteit van Heikikkers en Poelkikkers te krijgen is ook het natuurgebied ten westen van Westerbroek deels onderzocht. Dit is in figuur 1 te herkennen aan het waterrijke gebied tussen de deelgebieden 1, 2, 3 en 4.

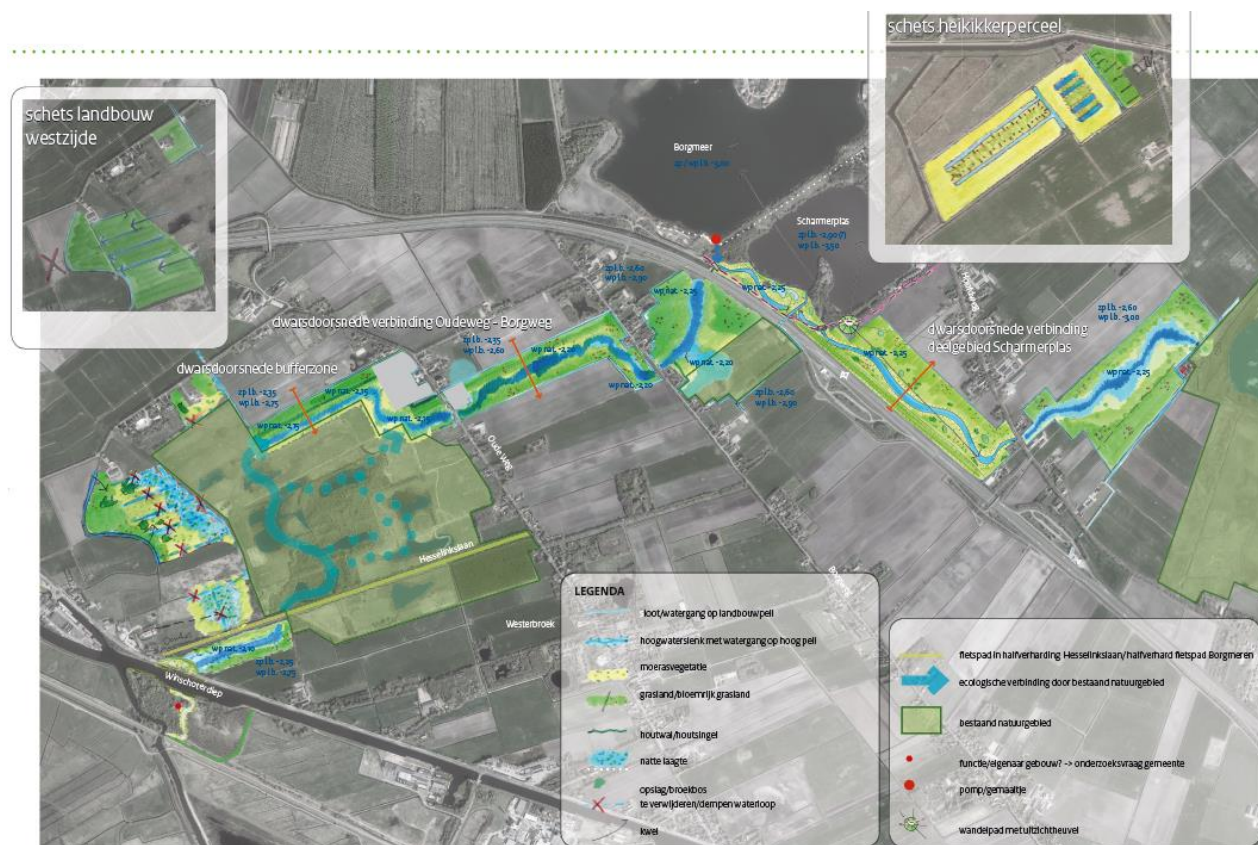

Figuur 1 Ligging onderzoeksgebied, bestaande uit 8 deelgebieden. In dit onderzoek zijn alleen gebied 1, 2 en 4 onderzocht.

Het plangebied bestaat momenteel uit voedselrijk raaigrasland omringd en doorkruist door sloten met met name in deelgebied 1 enkele vochtigere stukken met Pitrus. Het natuurgebied Westerbroek is een afwisseling van moerasbos, waterpartijen, ruige graslanden en pitrusvelden.

1.5 Voorgenomen ontwikkeling

De kaart met voorgenomen ontwikkelingen is weergegeven in figuur 2. In de gebieden die van toepassing zijn op dit onderzoek betreffen de ontwikkelingen het dempen van sloten en het graven van slenken.

Figuur 2 Kaart met ontwikkelingen. Bron: Bestemmingsplan faunapassage Westerbroek

2 | Resultaten en effecten

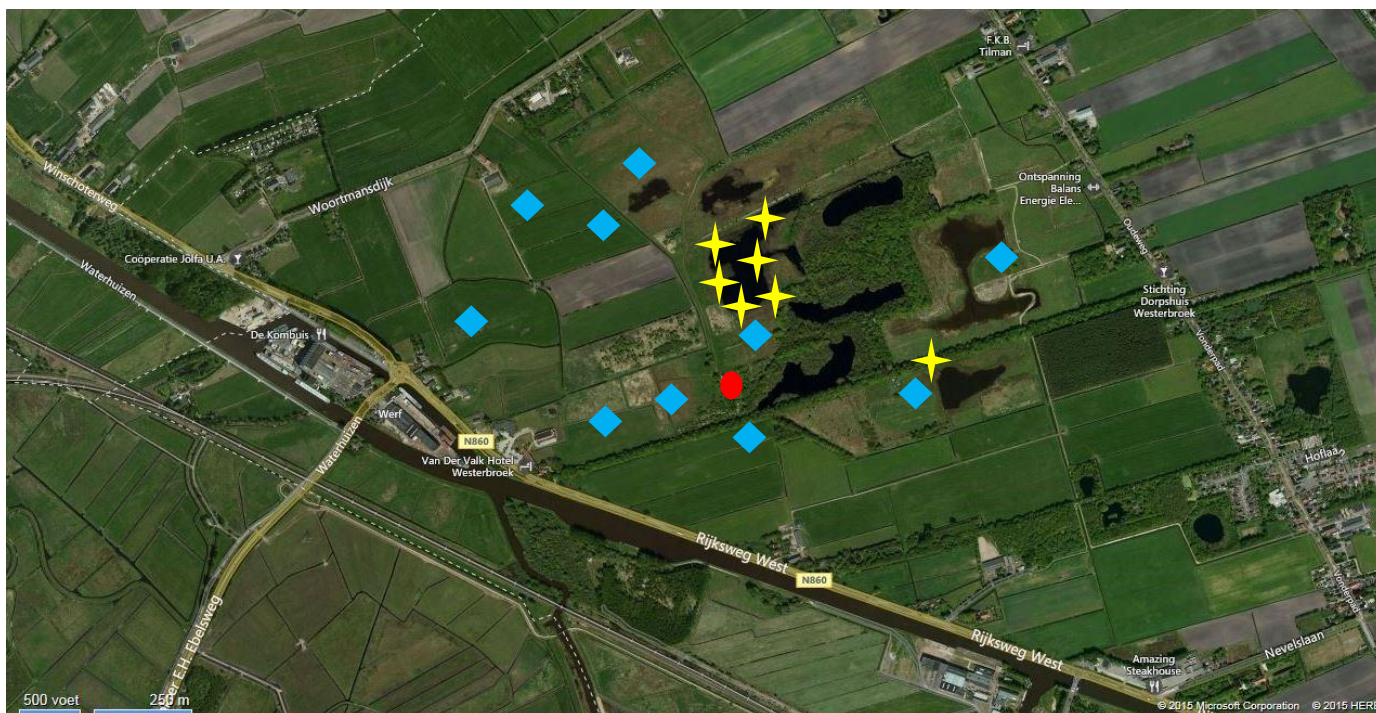
2.1 Heikikker

Voorkomen

Het voorkomen van de Heikikker is bekend uit het natuurgebied bij Westerbroek (www.natuurmonumenten.nl). Daar is de soort ook vastgesteld bij onderzoeken van Buro Bakker in 2014. Bij dit onderzoek is natuurgebied Westerbroek als referentiegebied gebruikt om de activiteit van Heikikkers in te schatten. Heikikkers zijn zeer vroeg in het jaar actief, en de eerste activiteit is mede door het weer moeilijk te voorspellen. Na de voortplanting verlaten de dieren weer relatief snel het water en zinken de eieren naar de bodem, waardoor de soort maar in een kort tijdsbestek is vast te stellen (Creemers et al., 2009; Buro Bakker, 2013).

De Heikikker werd op diverse plaatsen verspreid over het gebied aangetroffen. Met name in de grote plas aan de noordwestkant van het gebied werd ook voortplanting vastgesteld. Tijdens het eerste bezoek op 8 april 2015 werden hier massaal klokkende mannetjes en ei-afzettende dieren waargenomen. Bij het tweede bezoek beperkte dit zich tot waarnemingen van eiklommen en enkele individuen. Bij het derde bezoek werden individuen en larven waargenomen.

In deelgebied 2, het deelgebied waarop de focus voor Heikikkers lag in dit onderzoek, is de Heikikker in zeer lage aantallen vastgesteld. Bij het tweede en derde bezoek werden steeds enkele juveniele dieren van een jaar oud aangetroffen in het gras. Voortplanting in de sloten werd niet vastgesteld en kan daarmee worden uitgesloten. De bezoeken waren met het referentiegebied in Westerbroek betrouwbaar genoeg om klokkende dieren of eiklommen en larven te kunnen waarnemen. In deelgebied 1 werden eveneens enkele Heikikkers vastgesteld. Het ging in totaal om drie juveniele dieren die in het gras werden aangetroffen. In het gebied werden geen eiklommen, larven of klokkende dieren in het water waargenomen.

Figuur 3 Waarnemingen Heikikker. Gele ster betreft voortplantende dieren. Blauwe ruit betreft landwaarnemingen. Rode stip betreft waarneming van alleen larven.

Effecten en vervolg

De aangetroffen dieren in deelgebied 1 en 2 betroffen allemaal juveniele, zwervende dieren. Alleen de plassen in het natuurgebied dienen als essentieel voortplantingsgebied. De direct daaraan grenzende gebieden dienen daarbij als land- en overwinteringshabitat. De aangetroffen dieren in deelgebied 1 en 2 betroffen slechts juveniele zwervende dieren. Deze dieren zijn een jaar oud en nog te jong om zich te kunnen voortplanten (amphibiaweb.org). Op zoek naar nieuw leefgebied steken ze ook agrarische percelen over. Het omvormen van deze percelen naar natuurgebied zal bijdragen aan de verspreiding van de soort. Negatieve effecten bij de werkzaamheden kunnen optreden als gewerkt wordt in de actieve periode van de dieren. Zwervende dieren kunnen worden overreden of worden gedood bij graafwerkzaamheden. Het is derhalve noodzakelijk dat de werkzaamheden in de tijd plaatsvinden dat de dieren in winterrust zijn of na de gevoelige periode met voorzorgsmaatregelen. Werkzaamheden waarbij zich machines door het plangebied verplaatsen en graafwerkzaamheden plaatsvinden moeten plaatsvinden tussen half juli en eind maart. Indien werkzaamheden vóór november plaatsvinden is het noodzakelijk dat de vegetatie enkele dagen voorafgaand aan het werk kort af wordt gemaaid. Op deze manier verdwijnt beschutting waardoor de dieren het plangebied voortijdig uit eigen beweging zullen verlaten. Als conform deze voorwaarden gewerkt wordt is geen ontheffingsaanvraag aan de orde.

2.2 Poelkikker

Het voorkomen van de Poelkikker is evenals de Heikikker bekend uit het natuurgebied bij Westerbroek. De soort werd bij het onderzoek van Buro Bakker in 2013 reeds aangetroffen in enkele slootjes langs het Hesselinklaantje. Bij het bezoek van 14 april 2015, bedoeld voor de Heikikkers, werden al enkele zonnende Poelkikkers waargenomen in het natuurgebied. Dit was nog buiten de toegestane onderzoeksperiode. Bij geen van de onderzoeken werden Poelkikkers waargenomen in deelgebied 2, waar het nader onderzoek betrekking op had. Buiten het natuurgebied is de Poelkikker verder niet aangetroffen. In figuur 4 is aangegeven waar Poelkikkers wel werden waargenomen bij het onderzoek.

Figuur 4 Waarnemingen van Poelkikkers aangegeven met gele ster. Dit betreffen zowel waarnemingen van koren, larven en vangsten.

Effecten en vervolg

Poelkikkers werden alleen aangetroffen in het natuurgebied nabij Westerbroek. In deelgebied 2 waarop dit onderzoek betrekking had werden geen Poelkikkers aangetroffen. Ook in de andere deelgebieden werden geen Poelkikkers waargenomen. Er zijn geen negatieve effecten als gevolg van de werkzaamheden te verwachten. Maatregelen of een ontheffingsaanvraag zijn niet aan de orde.

2.3 Kleine modderkruiper

De Kleine modderkruiper komt voor in het Zuidlaardermeergebied en de directe omgeving daarvan (Vissenatlas Groningen Drenthe, 2008; raven.nl). In het plangebied of de directe omgeving is de soort nog niet eerder vastgesteld maar daarvoor ontbreekt ook data. De sloten in deelgebied 1 en 4 zijn bemonsterd om uitsluitsel te krijgen over het voorkomen van de soort in deze sloten. Bij de bemonstering werden geen Kleine modderkruipers gevangen. Andere vissen die werden gevangen beperkten zich slechts tot enkele individuen van de Tiendoornige stekelbaars. De Kleine modderkruiper werd tevens in de omgeving van het plangebied niet aangetroffen. Het voorkomen in het plangebied kan daarmee worden uitgesloten.

Effecten en vervolg

De Kleine modderkruiper werd niet aangetroffen in het plangebied en de directe omgeving daarvan. Negatieve effecten en vervolgstappen zijn derhalve niet aan de orde.

2.4 Overige waarnemingen

Europese otter

Bij de eerste onderzoeksrondte naar Heikikkers op 8 april 2015 werd in de avondschemering een Europese otter waargenomen. Het dier kon zwemmend worden geobserveerd aan de noordkant van

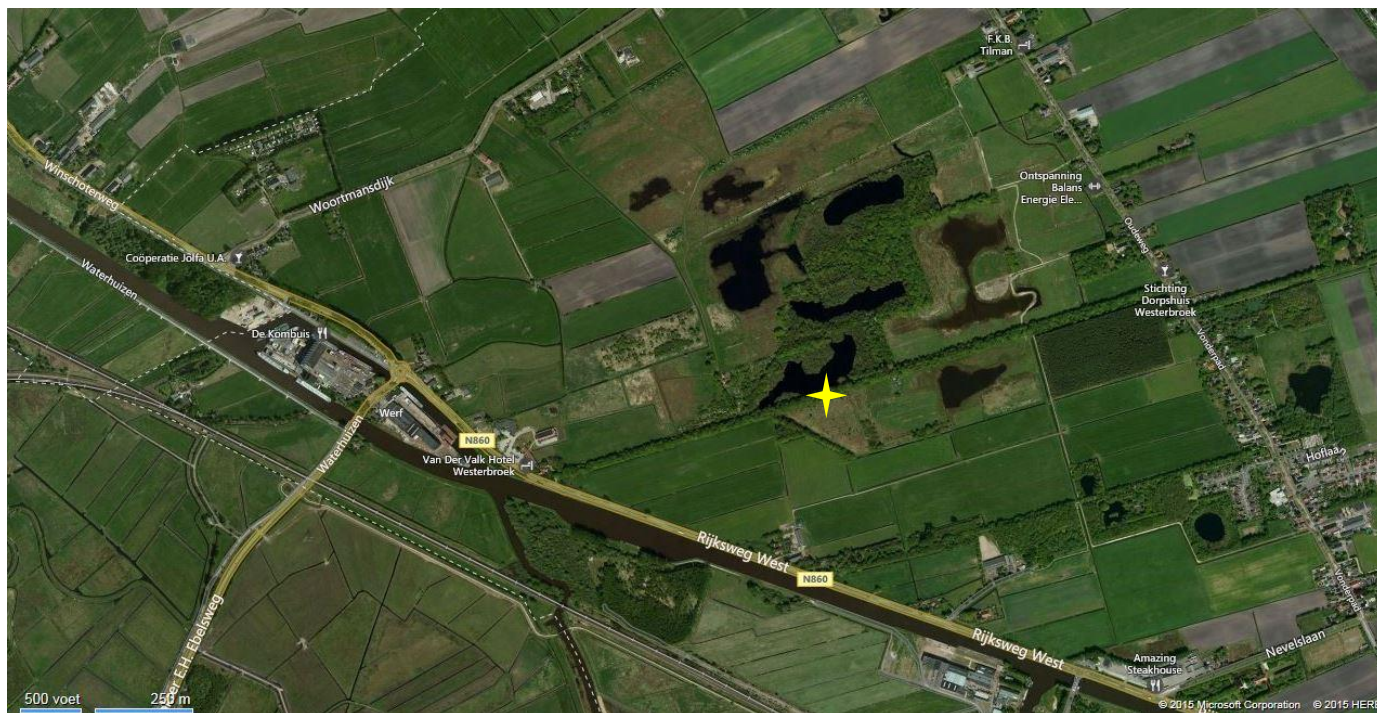
het natuurgebied bij Westerbroek. De Otter is zeer waarschijnlijk afkomstig uit het Zuidlaardermeer-gebied (De Bruin, Natuurmonumenten. Pers. comm.). Negatieve effecten op deze zwaar beschermde soort zijn uitgesloten. Het natuurgebied valt buiten het plangebied en bovendien is er (nog) geen vast leefgebied aanwezig. De aanleg van de verbingszone zal bijdragen aan de vestiging van de Otter in het gebied.

Figuur 5 Locatie waar de Otter werd waargenomen.

Rosse vleermuis

Bij het bezoek van 15 mei 2015 werd een kolonie Rosse vleermuizen in een boomholte aangetroffen. Ook dit was in het natuurgebied bij Westerbroek. De dieren werden in eerste instantie luid roepend gehoord. Dit is typisch voor Rosse vleermuizen, die in het zomerhalfjaar overdag vaak zeer vocaal zijn. Bij observatie met de verrekijker konden enkele dieren bovenin de boomholte worden gezien. Negatieve effecten op deze zwaar beschermde verblijfplaats zijn uitgesloten. Het natuurgebied behoort niet tot het plangebied.

Figuur 6 Locatie kolonie Rosse vleermuizen.

3 | Conclusie en vervolg

Heikikker

In deelgebied 1 en 2 werden zwervende juveniele Heikikkers aangetroffen. Belangrijk voortplantingswater voor de Heikikker is alleen aanwezig in het natuurgebied bij Westerbroek. Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd op het moment dat de dieren in winterrust zijn en/of na de kwetsbare periode met voorzorgsmaatregelen zal geen verstoring optreden en kunnen negatieve effecten worden uitgesloten. Een ontheffingsaanvraag is dan niet aan de orde. Na de werkzaamheden zal de Heikikker zijn areaal kunnen uitbreiden.

Wanneer de winterrust van Heikikkers begint en eindigt is sterk afhankelijk van het weer. Er kan vanuit worden gegaan dat de dieren in ieder geval in winterrust zijn tussen november en eind maart. In deze periode kunnen werkzaamheden zonder voorzorgsmaatregelen plaatsvinden. Tevens kan buiten de gevoelige periode gewerkt worden, mits er voorzorgsmaatregelen in acht worden genomen zodat geen dieren gedood worden. Tussen half juli en november kan gewerkt worden indien de vegetatie binnen het plangebied enkele dagen voorafgaand aan de werkzaamheden kort af gemaaid wordt. Zo verdwijnt beschutting voor de dieren waardoor deze het plangebied uit eigen beweging zullen verlaten. Bij het kort af maaien van vegetatie dient wel rekening te worden gehouden met het broedseizoen (zie “Overige beschermde soorten” hieronder). Als gewerkt wordt in deze genoemde periode, met genoemde voorwaarden is geen ontheffingsaanvraag noodzakelijk.

Poelkikker

Poelkikkers werden alleen aangetroffen in het natuurgebied nabij Westerbroek. Op perceel 2 waarop dit onderzoek betrekking had werden geen Poelkikkers aangetroffen. Ook op de andere percelen werden geen Poelkikkers waargenomen. Er zijn geen negatieve effecten als gevolg van de werkzaamheden te verwachten. Maatregelen of een ontheffingsaanvraag zijn niet aan de orde.

Kleine modderkruiper

De Kleine modderkruiper werd niet aangetroffen in het plangebied en de directe omgeving daarvan. Negatieve effecten en vervolgstappen zijn derhalve niet aan de orde.

Overige beschermde soorten

Bij de werkzaamheden dient verder alleen rekening te worden gehouden met het broedseizoen van algemene broedvogels, zoals vermeld in de quickscan “Toesting Flora- en faunawet voor de aanleg van een ecologische verbindingzone tussen het Zuidlaardermeer en Midden-Groningen” opgesteld door Buro Bakker in 2014. Deze schrijft voor dat werkzaamheden buiten de periode van maart tot en met augustus moeten worden uitgevoerd.

4 | Literatuur en bronnen

- Bos, E., Bosveld, M., Groenendijk, D., Swaay van C. en Wynhoff, I. (*De Vlinderstichting*), 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea). Nederlandse fauna 7. Nationaal Natuurhistorisch museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Brouwer, T., Crombaghs, B., Dijkstra, A., Scheper J.S. en Schollema, P.P., 2008. Vissenatlas Groningen Drenthe. Uitgeverij Profiel Bedum.
- Buro Bakker, 2014. Toetsing Flora- en faunawet voor de aanleg van een ecologische verbindingsszone tussen het Zuidlaardermeer en Midden-Groningen. Buro Bakker, Assen.
- Buro Bakker, 2014. Quicksan Flora en faunawet voor de aanleg van een faunapassage bij Westerbroek. Buro Bakker, Assen
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) (redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse fauna 9. Nationaal natuurhistorisch museum Naturalis, European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- DR-loket, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten Flora- en faunawet.
- Gemeente Hoogezand-Sappemeer. Bestemmingsplan Faunapassage Westerbroek met identificatienummer NL.IMRO.0018.BP110passage-30va.
- Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co Uitgevers, Haarlem.
- Nederlandse vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Nederlandse vereniging voor Libellenstudie, 2009. Brachytron 11(2) Themanummer: actualisatie atlas, NVL.
- Ottburg, F., & Jansman, H., 2010. Alterra-verslag Heikikker Meerstad. Alterra Wageningen UR, Wageningen.
- amphibiaweb.org
- www.brachytron.nl
- www.natuurmonumenten.nl
- www.piscaria.nl
- www.ravon.nl

- www.rvo.nl
- www.synbiosys.alterra.nl

<Voeg hier de afbeelding in>

Colofon

Opdrachtgever

Prolander (voorheen DLG)

Contactpersoon

Mevr. K. de Ruijter

Uitgevoerd door

Buro Bakker adviesburo voor ecologie

Weiersloop 9

Postbus 10034 | 9400 CA Assen

T 0592 - 313389 | info@burobakker.nl

www.burobakker.nl

Projectleiding

Michiel van Kerkvoorde

Rapportage

Matthijs Bokje

Veldwerk

Matthijs Bokje

GIS

Herbert Dijkhuizen

© Buro Bakker adviesburo voor ecologie

Gebruik en overname van gegevens alleen
toegestaan met volledige bronvermelding.

Wijze van citeren

Buro Bakker (2015); Nader ecologisch onderzoek Heikikker, Poelkikker en Kleine modderkruiper verbingszone Westerbroek. Rapport P15037, Assen.